

Nr 18

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner om särskilda åtgärder för tillkännagivande av yrkanden som framställs först under överläggning i kammare.

I de likalydande motionerna nr 125 i första kammaren av herr *Blomquist* och nr 164 i andra kammaren av herr *Regnéll m. fl.* hemställs, att en bestämmelse införs i riksdagsstadgan i enlighet med vad som utvecklas i motionerna om särskilda åtgärder för tillkännagivande av yrkanden, som framställs först under överläggning i kammare, och att erforderlig författningstext måtte utarbetas av utskottet. — Motionernas innehåll är tryckt i *andra* kammaren.

Gällande ordning

Beslutsförfarandet i riksdagen bygger bl. a. på principerna att proposition skall ställas på alla grundlagsenligt framställda yrkanden och att alla yrkanden skall göras under överläggningen; proposition ställs dock regelmässigt på bifall till utskotts hemställan även om ingen yrkat bifall därtill. Inga hinder föreligger för att yrkanden framställs under överläggningen som inte rests under ärendets beredning, sålunda varken av utskottet eller i reservation till dess betänkande eller i proposition eller motion i ärendet. Rätten att få ett sådant »nytt» yrkande prövat av kammare är emellertid inte obegränsad. Ett yrkande i sak — från formella yrkanden om uppskov, återremiss e. d. kan här bortses — måste sålunda hålla sig inom ramen för den föreliggande frågan; på den närmare gränsdragningen härvidlag, vilken ofta kan bereda praktiska svårigheter, saknas anledning att ingå i detta sammanhang. Har ett yrkande behörigen framställts, skall det ställas under proposition vid ärendets avgörande. Någon bordläggning ifrågakommer inte. Däremot föreligger möjlighet att i anledning av vad som förekommit under överläggningen begära återremiss till utskottet (63 § riksdagsordningen); ett sådant förfarande är emellertid sällsynt. Kamrarna får sålunda regelmässigt ta ställning till »nya» yrkanden utan att dessa blivit föremål för särskild beredning. Beträffande tillkännagivande av sådana yrkanden innehåller kamrarnas ordningsstadgor likalydande stadganden (19 § 2 mom.) av följande innehåll:

Därest ledamot, som ämnar framställa förslag till ändring av vad utskott i något ärende hemställt, tillika åstundar, att hans ändringsförslag varder tryckt och bland kammarens ledamöter utdelat, innan ärendet till slutligt avgörande förekommer, äger han att, med uteslutande av bevisningsgrunder, skriftligen uppsätta och till riksdagens kansli ingiva sitt ändringsförslag så tidigt, att tryckning därav före ärendets avgörande kan medhinnas. I sådan händelse må förslaget efter talmannens beprövande tryckas och utdelas i enahanda ordning som utskottets betänkande.

Det här angivna förfarandet med tryckning av »nya» yrkanden begagnas ej i praxis. Däremot är det brukligt att dessa yrkanden utskrivs och utdelas i stencil, i den mån detta medhinns och inte till följd av yrkandets enkla beskaffenhet anses onödigt.

Sådana »nya» yrkanden som här avses är numera inte sällsynta. Några statistiska uppgifter över deras förekomst föreligger inte, men från kamrarnas kanslier har upplysts att det närmast torde få anses som regel att något »nytt» yrkande framställs vid varje arbetsplenium.

Historik

Den i förevarande motioner upptagna frågan om formerna för tillkännagivande av yrkanden, som framställs först under kamrarnas överläggningar i ärendena, har veterligen ej tidigare varit föremål för närmare överväganden eller behandling inom riksdagen annat än i anslutning till de särskilda föreskrifterna i ordningsstadgorna om rätt att få »nya» yrkanden tryckta och utdelade. Härom är att anteckna, att den ovan återgivna 19 § 2 mom. i nämnda stadgor går tillbaka på 20 § 2 mom. i 1867 års *arbetsordning för andra kammaren*. Denna antogs på förslag av kammarens enskilda utskott (bet. nr 25). I samband därmed hade kammaren att ta ställning till en motion (nr 2), vari bl. a. påyrkades en föreskrift av innehåll, att »förslag till ändring i föredragna utskottsbetänkanden böra skriftligen uppsättas och, efter skedd uppläsning, till talmannen avlämnas». Utskottet yttrade härom följande:

Utskottet har icke förbisett vikten och fördelen därav, att, när ledamot vill föreslå ändring i vidsträcktare mån av ett föredraget utskottsbetänkande eller något medkammarens beslut, han också skriftligen uppsätter sitt ändringsförslag. Var och en, som menar allvarligt med sitt förslag och önskar bereda detsamma framgång, torde icke heller underlåta att opåmind lämna en skriftlig formulering därav. Skulle sådan möjligen blivit åsidosatt och talmannen med fästet avseende å behovet av skriftlig framställning därom anmodar ledamot, lär denne än mindre kunna vägra att efterkomma dylik anmodan. Däremot framställs ofta ändringsförslag av så enkel beskaffenhet, att det vore en onödig omgång att skriftligen formulera desamma. Ännu onödigare vore det att skriftligen uppsätta ett enkelt yrkande av avslag eller av ärendes återförvisande till utskott. Uti ifrågavarand-

de avseende torde inom kort tid en ändamålsenlig praxis stadga sig. I förhoppning, att förhållandet sålunda av sig självt ordnas och utbildas i den syftning motionären föreslagit, anser sig utskottet icke böra eller ens kunna såsom villkor för rättigheten att framställa ändringsförslag stadga skyldighet att skriftligen uppsätta detsamma. Däremot har utskottet, i avsikt att såvitt möjligt är uppmuntra till skriftlig formulering av ändringsförslag, där sådan kan vara av nöden, uti 20 § 2 mom. av utskottets förslag till arbetsordning hemställt berättigande för ledamot att, under vissa villkor, få ändringsförslag tryckt och utdelat i samma ordning, som det betänkande eller beslut, vari ändring föreslås.

På anförda skäl hemställde utskottet, »att kammaren icke måtte stadga skyldighet att skriftligen uppsätta ändringsförslag». Kammaren följde utskottet. Bestämmelsen i 20 § 2 mom. fick i allt väsentligt samma avfattning som den nuvarande, förut återgivna.

I samband med tillkomsten av 1933 års ordningsstadgor för kamrarna infördes motsvarande bestämmelse även för första kammaren (FK 3:e tillf. utsk. nr 1). Utskottet hänvisade till andra kammarens arbetsordning och uttalade helt kort, att betydelsen av en sådan bestämmelse för ändringsförslag i frågor av större vikt inte torde tarva närmare motivering. Samtidigt vidtogs i den äldre föreskriften »vissa formella jämkningar» (AK 6:e tillf. utsk. nr 1) vilka ej närmare motiverades, främst att orden »efter talmannens beprövande» tillades i sista punkten.

Bestämmelsen i fråga överfördes oförändrad till de nu gällande ordningsstadgorna år 1949, utan att några överväganden därom redovisades.

Författningsutredningen har föreslagit att en ny riksdagsordning skall i fråga om beslutsförfarandet i riksdagen uppta bestämmelser (SOU 1963: 16 s. 89 f) om bl. a. att talmannen skall vid ärendes avgörande med acklamation ställa proposition på »varje under överläggningen framställt yrkande» (FRO 4: 3) och att varje sådant yrkande också skall bli föremål för omröstning där sådan sker (FRO 4: 4). En tilläggsbestämmelse (till FRO 4: 1 om bordläggning av utskotts betänkande) föreslås av följande innehåll: »Avser ledamot att i ärende framställa yrkande, må yrkandet med talmannens medgivande i förväg utdelas till ledamöterna.» I motiven ingår utredningen inte på den i förevarande motioner upptagna frågan utan anför endast (SOU 1963: 18 s. 131), att det alltjämt bör gälla att ledamot skall med talmannens medgivande kunna få ett ändringsförslag, begränsat till själva yrkandet, utdelat till ledamöterna i förväg, men att det ej synes nödvändigt att förslaget utdelas i tryckt form.

Motionerna

Motionärerna anför att riksdagsarbetet i princip är utformat med omfattande garantier för att erforderlig tid skall stå till förfogande för granskning av framlagda förslag. Sådana garantier saknas emellertid helt då

det gäller yrkanden som framställs först under kammarbehandlings- av ett riksdagsärende. Det kan förekomma att ledamöterna tvingas ta ställning till ett förslag som inte distribuerats i skriftlig form, som inte utskottsbehandlats och för vilket de kanske inte ens hört den muntliga argumenteringen. Om möjligheterna att åstadkomma en bättre ordning härvidlag anför motionärerna:

För att eliminera de nackdelar, som nu vidlåder förslagsställande under pågående debatt, skulle man kunna tänka sig att för sådant fall i riksdagsstadgan införa en bestämmelse om »varsel», tekniskt utfört på samma vis som varsel före voteringsproposition (riksdagsstadgan 4 § 1 mom.). Ledamot som avser att i sitt anförande framlägga ett nytt förslag, som han önskar få ställt under proposition, skall när han anmäler sig till ordet vara skyldig meddela talmannen sin avsikt att under överläggningen väcka förslag. För talmannen föreskrives skyldighet att när ordet överlämnas till den sålunda anmälde »giva varsel», eventuellt med annan utformning än voteringsvarsel. Signaleringen genom summer och ljussignal ger talararen säkrare möjlighet att nå kammarledamöterna med sin argumentering. Samtidigt ges kammarledamöterna en rimligare chans att inför den förestående omröstningen bedöma det framlagda förslaget.

Utskottet

Syftet med förevarande motioner är att få till stånd en ordning, enligt vilken yrkanden som framkommer först under kammarbehandlingen av riksdagsärendena och såvitt möjligt även motiveringen därför bringas till ledamöternas kännedom på bättre sätt än som för närvarande stundom sker. Detta syfte är otvivelaktigt beaktansvärt. Väl är det endast sällan som olägenheter för beslutsförfarandet uppkommer, men det är ett berättigat önskemål att sådana situationer såvitt möjligt undviks. Detta förutsätter, att ledamöterna i förväg underrättar talmannen när de avser att framställa ett »nytt» yrkande. Utskottet kan emellertid inte tillstyrka, att särskilda åtgärder vidtas för att tillkännage när en ledamot begär ordet med avsikt att väcka sådant yrkande, då detta skulle kunna leda till att yrkandena ökar i antal. I stället bör det eftersträvas, att yrkandena blir utskrivna och utdelade i stencil före avgörandet, i den mån de inte är så enkla att detta är onödigt. I praxis strävar man också efter en sådan ordning. Det är enligt utskottets mening angeläget, att ledamöterna bidrar därtill genom att så tidigt som möjligt upplysa om sina yrkanden.

Kamrarnas ordningsstadgor innehåller i 19 § 2 mom. vissa bestämmelser med sikte på de situationer som här avses. De är emellertid föråldrade och utan betydelse i praxis. Det vore enligt utskottets mening av värde, om stadgorna gav uttryck för vad här anförts. Ett utkast till ny lydelse av nämnda moment har upprättats av utskottet och bifogas detta utlåtande. Uttrycket »yrkande vars innebörd icke framgår av de tryckta handlingarna

i ärendet» avser att täcka alla yrkanden utom sådana om bifall till eller avslag på utskotts hemställan eller om bifall till reservation vid utskotts betänkande eller till proposition eller motion. Utöver nya yrkanden i sak avses alltså även formella yrkanden, om uppskov eller återremiss. Sista punkten åsyftar de fall där skriftligt nedtecknande inte erfordras för att klargöra yrkandets innebörd, vilket t. ex. är fallet i fråga om formella yrkanden.

Utskottet äger emellertid inte föreslå någon ändring i kamrarnas ordningsstadgor utan hemställer,

att motionerna I: 125 och II: 164 måtte anses besvarade med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 21 februari 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Erik Olsson, fru Segerstedt Wiberg, herrar Dahl*, Sörenson Dahlberg, fröken Stenberg och herr Svenungsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Adamsson, Henningsson, fru Thunvall, herrar Hamrin i Jönköping, Larsson i Luttra, Andersson i Billingsfors*, Mossberg, Norrby och Werner.

* Ej närvarande vid justeringen.

Bilaga

Förslag till ändrad lydelse av 19 § 2 mom. kamrarnas ordningsstadgor*(Nuvarande lydelse)*

Därest ledamot, som ämnar framställa förslag till ändring av vad utskott i något ärende hemställt, tillika åstundar, att hans ändringsförslag varder tryckt och bland kammarens ledamöter utdelat, innan ärende till slutligt avgörande förekommer, äger han att, med uteslutande av bevisningsgrunder, skriftligen uppsätta och till riksdagens kansli ingiva sitt ändringsförslag så tidigt, att tryckning därav före ärendets avgörande kan medhinnas. I sådan händelse må förslaget efter talmannens beprövande tryckas och utdelas i enahanda ordning som utskottets betänkande.

(Föreslagen lydelse)

Ledamot, som då ärende företages till avgörande avser att framställa yrkande, vars innebörd icke framgår av de tryckta handlingarna i ärendet, bör så snart ske kan underätta talmannen därom. Yrkandet bör, utan motivering, uppsättas i skrift och utdelas till kammarens ledamöter före ärendets avgörande, där icke talmannen med hänsyn till yrkandets innebörd finner detta obehövt.